

**הַמְשִׁיחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים: ז אֲבָנֵי-
 שֵׁהֶם וְאֲבָנֵי מִלֵּאִים לְאֹפֶד וְלַחֹשֶׁן:
 ח וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם:**

דְּרִבּוּתָא וְלִקְטוֹרֶת בּוֹסְמֵיָא:
 ז אֲבָנֵי בּוֹרְלָא וְאֲבָנֵי אֶשְׁלֵמוּתָא
 לְשִׁקְעָא בְּאֹפֹדָא וּבְחֹשֶׁןָא:
 ח וַיַּעֲבֹדוּן קְדָמֵי מִקְדָּשׁ וְאֶשְׁרֵי
 שְׁכִינָתִי בִּינִיהוּן:

תולדות ובית אהרן והוספות

[1] אליהו רעה שם, זהר מ"ג קמ"ג, [2] עירובין כ"ג, כסות ס"ג, שטות ט"ז, תמורה ל"ג, אטח דרבי נתן פ"א, מוספתא מנחות פ"ג ב, מילתא דא פט"ו, ויקהל פ"א, ספרי דהעלמן פ"ג, סדר עולם רעה ספ"ו, ז"ר ספ"ג פס"ו, שמות פ"א ה פל"ג פל"ד פ"א, ויק"ר פ"ב פ"ל י"ג, נמדכ"ר פ"ב פ"ג פ"ו, פ"ו, פ"ו, מנחותא דא י"א, מנחותא דא פ"ג פ"ג, פקודי פ"ג, נשא, דהעלמן, תל"א, פסיקתא דרב כהנא פ"ב פ"ג פ"ו, פסיקתא דרבנן פ"ו פט"ו, מדרש שמואל פ"ט, ש"ס פ"ג פל"ג פ"א, אליהו רעה פ"ו פ"ג, זהר מ"א קכ"ו ר"ע, מ"ג קכ"ו קמו, רכ"ב, ס"ג ד: קכו, רל"ג: רע"ג, ס"ו טו. נה: קל"ג

שפתי חכמים

ס בלומר ששם מפורש שצריכים להקטיר ערב ובקר, כי הסמים עצמן אינן מפורשים בואחה תצוה אלא בכי תשא. הרא"ם האריך בפירושו עיי"ש: * וכתבתי אמר שתי אבני שוהם, אבל אין מאמר אבני שוהם כולל של אפוד ושל חושן שהן שלשה השתים של אפוד והאחד של חושן. (רי"א מורח"י): ופירושו רעל כרחק אבני שוהם אינו כולל אלא שתי אבני שוהם שהוצרכו לאפוד, אבל אבן השוהם של החושן הוא כלול באבני מילואים שכולל כל הייב אבנים שהיו בחושן, דאם לא כן למה הרציאו הכתוב מן הכלל של שאר י"ב אבנים שבחושן לפורשו בפני עצמו. (לבוש): * ושלש תאמר אבני שוהם ואבני מילואים לאפוד וכן לחושן, הוצרך רש"י לפרש כן: כתב הרא"ם שאף על פי שהיו אבני שוהם גם בחושן, כיון שמלת מילואים כוללת כל אבני החושן הנה גם השמה בכלל, ואם כן לא אמר אבני שוהם רק בעבור אותם אבני שוהם שבאפוד. לבר: * דקשה לרש"י למה כתב "ל"י" הא בתחלה נמי של הקב"ה הוא, ומתוך ועשו לשמן, והוסיף מלת "בית" לא איהו דבר מקדש שיהיה, כי שם מקדש בכל מקום לא ימצא כי אם על הבית המקדוש:

רש"י

וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים. שהיו מקטירין ככל ערב ובקר, כמו שמפורש בואחה תצוה אלא בכי תשא. הרא"ם האריך בפירושו העלאת קיטור וממרות עשן: (1) אבני שוהם. שמים הוצרכו שם לנורך האפוד * , האמור בואחה תצוה (להלן כ"ט): * מילואים. על שם שעושין להם בזה מושב כמין גומא ונותנין האבן שם למלאות הגומא, קרויים אבני מילואים, ומקום המושב קרוי מְשָׁנָה: * לאפוד ורחשן. אבני השוהם לאפוד, ואבני המילואים לחשן * , ומשן ואפוד מפורשים בואחה תצוה, והם מיני חכשיט: (ח) וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ. ועשו

9 לשמי בית קדושה:

מוסף רש"י

[1] ואבני מילואים. לשון כל דבר העשוי למלאות גומא העשויה לו למושב (ש"ס ה"י): [2] וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם. מכלל דעד השתא לא עתה (ע"פ טו):

אבן עזרא

ז אבני שוהם. כוללת כל האפוד ואחד מהחשן: * מילואים. עוד אפשר: * ח ועשו. נקרא מקדש בעבור היותו משכן השם הקדוש:

בעל המורים

ח וְשִׁכְנָתִי. רמז לבית ראשון ושכן ת"י שנים. וכן ואתה קדוש יושב תהלות ישראל (הח"ס כ"ד) קדוש עולה ת"י. שמנין קדוש היה תהלות בישראל. ויש בו אותיות שני ת"ך. רמז לת"ך שנים של בית שני:

רשב"ם

וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים. כלומר לנורך קטורת הילכו סמים. כדכתיב בקטרת קח לך סמים בני תשא (שם לו לה): * מילואים. שהאבן ממלאה עומק המשנא, כעין אבני הטבעות: * ח מִקְדָּשׁ. לשון מועד, שאתקדש ואודמן אליהם לדבר מתוכו, כדכתיב (שם טו טז) ונועדתי שמה לבני ישראל:

ספורנו

ח"ט ושכנתי בתוכם ככל אשר אני מראה אותך וגו'. אשכון ביניהם לקבל תפלתם ועבודתם, באותו האופן שאני מראה אותך שכנתי בהר על הכפרת בין שני הכרובים, עם תבנית המשכן ועם תבנית כל כליו. כי אמנם תבנית המשכן תורה על כרובים, שהם שרפים עומדים ממעל לו (ישעיה ו' ב), הנראים לגביאים, ומהם בקדש ומהם בקדש הקדשים, בשני מחברות מחוברות בקדשים להיות לאחדים לעבודת בוראם. וכן ראוי שיהיו בישראל כל קדושי מחוברים אל ההמון להבין ולהורות. ובקדש הקדשים נתן התורה חוץ גוף מצופה זהב מבית ומחוץ, כאמרם ז"ל בזה (ויטא ע"ב): כל תלמיד חכם שאין תוכו כבורו אינו תלמיד חכם. ועל אותו הגוף שהוא הארון נתן כפורת כולו זהב, מורה על צלם אלהים בלתי מחובר עמו כלל. וכן כרובים פניהם איש אל אחיו, מורים על פעולת המצאת המושכל וקבלתו, וזה בהביט אל התורה, כאמרו אל הכפרת יהיו פני הכרובים. ובוה הם פורשים כנפים למעלה, כאמרו (משלי טו כ) ארח חיים למעלה למשכיל. ובוה יתעשת האלהים לנו, כאמרו (ישעיה טו ב) ואל זה אביט:

רמב"ן

וענינו המוכרחים והידועים בסמים, כמו שאמר בשמים ראש (להלן ל' כג), בראש כל בושם (יחזקאל כו כב). גם נכון הוא שנאמר כי מלת בשמים ובשם מלה מורכבת, בו שם, בה סמים: * והראיה על דבריהם שאמר (להלן ל' כג) בשמים ראש מר דרור, והמור בסמים יחשב שהוא תרופה לא

יבוסמ'א
 מרגליין
 פירוש יונה
 מרגליין ד
 דאשלותא

מסעד, ואמו
 לבונה (שה"ש
 בשל"ה, ועל
 שהכתוב אמ
 ולשמן המש

(1) אבני
 על שנ
 האבן שם י
 הגומא קרוי
 ואבני המלוא
 ס משוכבים
 שיעור שיתב

ואיננו נכו
 על
 שיעשו להם.
 זהב ולא קר
 בגמרא (טוטה
 שנאמר במל
 שימלאו הא
 לתרוץ בהן
 האבנים שאנ
 הוא כדברי
 מלמטה מו
 השנים שיאח
 דפרזלא (נה
 יעשו גם היו
 צד

תדע לך י
 בשח
 שבכתפות ה
 היאך יתקעו
 אבל הן מזלו
 וממנו לפי ז
 הרמחים ובר
 והנה הרכ

ז אבני ט
 ואבני מל
 היה לו לסקר
 כי לנד שחל
 שהצילו ישרל
 יי טו) שהקפ

יחזקאל יא

לז 73

וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּלָה אֲשֶׁר אָמְרוּ לָהֶם
 יְשֻׁבֵי יְרוּשָׁלַם רְחֻקוֹ מֵעַל יְהוָה לָנוּ הִיא
 נִתְּנָה הָאָרֶץ לְמֹרְשָׁה: **פ**וֹ לָכֵן אָמַר כֹּה
 אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה כִּי הֲרַחֲקִים בְּגוֹיִם
 וְכִי הִפִּיצוּתִים בְּאֲרָצוֹת וְאֵהִי לָהֶם
 לְמִקְדָּשׁ מַעֲט בְּאֲרָצוֹת אֲשֶׁר בָּאוּ
 שָׁמָּה: **ז** לָכֵן אָמַר כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוָה
 וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים וְאֶסְפַּתִּי
 אֶתְכֶם מִן הָאֲרָצוֹת אֲשֶׁר נִפְצוּתֶם

ישאל פיהו ראשו
 להו: ה' בי יושלם
 אתרחקו מן מקדש דני
 דיקא היא אתיהיבת
 ארעא למירתה: פו כן
 פדנו אמר יי אלהים
 אני ארסיקמינו לביני
 עממיא ואני גדרמינו
 בקדינתא ויהיבת להו
 גמי בנשפא תנון לבית
 מקדשי ואינון פועיר
 בקדינתא דאתגליאו
 למסן: ז כן אמר פדנו
 אמר יי אלהים ואקריב
 יחכו מן ביני עממיא
 ואקניש נתכון מן
 מדינתא
 ת"א ס' חלסי: ייכר אחי:
 למקדש מעט: מגלס כ"ז:

רשי

וגלות יכניה: וכל בית ישראל. שהלכו בגולה: אשר אמרו להם. אשר אמרו עליהם יושבי ירושלים שלא גלו עם יכניה שהמליך עליהם כבדלנר את דקיהו ועתה הם משחקים על אחיהם שגלו ואומרים עליהם רחוק מעל ה': (פו) למקדש מעט. לבתי כנשתח לאינון יתכין תניין לבית מקדשא:

מנחת שיי
 כני"ס ונספחים אחרים כלי"ף וכו' רד"ק כלי"ף: (פו) כני"ס כני"ס מדייקים ולא נמלא ופיין פה כנפתי כירמיה סימן ס': למקדש מעט. כנפתיים שלט סד"ס נקדן ורד"ק נכח פה כני"ס כנפתיים כנפתיים: (ז) נמנחם. כפ"ל כחולם שחור כמו רשפחו הפסח ואמר הוא ואמר כן אמר הארץ הכניו קודם היריעה כמו ותראתו את הילד הרומים לו: (זו) לכן. כי היריקתם בגוים. ואי"פ כן לא עזבתם אלא הייתם להם למקדש מעט כלומר בבתי כנסיות שהם נועדים שם לתתפלל אלו אני עמכם ושומע קולם גדול שם בארצי אני אוהב להם למקדש מעט כלומר במתן כנסיות שהם נועדים שם לתתפלל אלו אני עמכם ושומע קולם ומציל מיד אויביהם שלא יעשה בהם כלח ועוד אני עתיד לקבץ אותם כס"ש בסמוך וקבצתי אתכם: למקדש מעט. חתכי הוא סמוך למלח מעט כי מעט איננו תאר אלא שם כן מצאתיהו בקצת ספרים מדייקים ובקצת מצאתי קסץ אם כן מעט יחיה תאר וי"ת ויהיבת להן בתי כנישתא וגוי כבעמוד: וי"ת לכן. אמר כנגד עשרת השבטים שגלו תחילה: וקבצתי אתכם. על גלות השבטים אמר זאת תנבואה לא על גלות בבל כי לאותן שהיו מבויים וישבי ירושלה בישר קבוצ גלות ועוד

מצודת דוד
 כני"ס (כני"ס) ואלה עד גלות אשתי פכר סידון כני"ס (כני"ס) ה' ישראל כלה. הוא כגלות סכללי כני"ס אשתי כני"ס (כני"ס) בית אשר אמר להם. אשר יושבי ירושלים אמרו על כל אנשי הגלות ההלכה כני"ס וכל ל"י בכללה נחמס לנו למורשס ולאנחנו נכח כבולה עד גולם וא"כ שמחים הם בלכתם ומחשבים לנשח חלסם וכלומר אין ל"כ ספק על מות כלנשים כרשמיים כהפסס: (פו) לכן. הואיל ואומרים שלל אשתי כני"ס מעשה המור להם כי הם חסדי ומקדשי ומעלם להיות גוים גוים ומס כי סומי"ל כלרלות כני"ס חקו כי כהלרות אשר בלו שמה אהיה להם למקדש מעט ר"ל למרס שכינתו כני"ס כנסיות שלהם ומס כי רחוק מן מקדשו שהוא המקדש הגדול אשר בירושלים יסיה להם במקומו מקדש מעט: (ז) לכן אמר. הואיל ואומרים שגשגי הגלות ההלכה לא ישובו לעולם לארסם וזה ייכסס לכן אמר עליהם כה אמר ה' וקבצתי וגו' ל"ל לכן אמר

יחזקאל יא
 כי אחיה להם למקדש מעט שאשרה שכינתי בתוכם גם שמה והגם שלא תשרה שכינתי עליהם באיהגליא ובאותות ובמופתים כמו במקדש הגדול, תשרה בסתר והשגחה מסותרת עד שאהיה למקדש מעט, ותחת המקדש יהיו הבתי כנסיות ובתי מדרשות כמי"ש חז"ל ואהי להם למקדש מעט אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות: (זו) לכן, ונגד מי"ש לנו היא נתנה הארץ למורשה, שחושבים שהגדחים האלה אבדה תקותם, משיב וקבצתי אתכם מן העמים, שמון העמים הקרובים אקבץ אותם בגאולת בית שני שנקבצו גולי בבל ושבו לא"י, ואספתי שלעתיד יאסוף את ישרת השבטים שהם בארצות רחוקות ולא שבו בבית שני, ונתתי לכם

היטבו דרכם והם אנשי גאולתך שעליהם התנבאת שיגאלו וזה יתקיים בהם, וכן כל בית ישראל ובי שהם יתר השבטים שגלו תחלה ע"י סנחריב שגם מהם תצא שארית שהגם שלא יגאלו בגאולה שבבית שני ישובו לפת קצ, א"כ ר"ל הגב שאמרו להם אנשי ירושלימי שהם רחוקו מעל ה' אחר שהם על אדמת נכר ושלא ישובו מן הגולה רק לנו היא נתנה הארץ למורשה אנחנו לבד גירש את הארץ, חם אבדה תקותם, ע"ז משיב להם שת השועת: (פו) לכן, נגד מי"ש שרחקו מעל ה' משיב שכיוו קרוב ה' להם, שהגם שהרחקו מן הגוים הם רחוקים מן הארץ, והגם שהפיצו אתם מן הגוים אל הארצות בכ"ז אינם רחוקים ממני

הלכות בית הכנסת סימן קנא

הצד (ו) [ד] שמתפללין בו (י) * באותה העיר שאם מתפללין למערב יפתחוהו למזרח כדי שישתחוו מן הפתח (יא) נגד הארון * שהוא ברוח שמתפללין נגדו: הגה (יב) ועושין (י) צימה * צלמט צ"ה שיעמוד עליה הקורא צמורה ושמעו כולם (יג) וכשמפלל הש"ס פניו כלפי הקדש (יד) וקדר הישיבה כך היא הזקנים יושבים פניהם כלפי העם ושאר העם כולם יושבים שורות שורות פניהם כלפי הקודש ופני הזקנים (טור):

קנא דיני קדושת בהכ"נ. וכו' י"ב סעיפים:

א * בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהם (א) * קלות (ב) ראש כגון שחוק והתול

באר היטב

שאין בו תשמיש לנוע אין יכולין למחות למיחד שפוחם שם חלונות אבל אם הקהל פוחסין חלונות בהכ"נ להלכו יכול הוא למחות צידם עמ"א. [ובספר אליהו רבה השיג על מ"א צוה]: (ו) שמתפללין. נ"ל דאם היה הפתח צד א' ומרבה הבהכ"נ ור"ו קנת מנהיגים לעשות הפתח כדינה אין האחרים יכולין למחות אפילו הם הרוב ואע"פ שמשנים סדר הישיבה יקוב הדין ציניהם מ"א: (ו) צימה. ואין עושין יותר משש מדרגות לצימה זוהר ויקהל. אסור ליטב בין הצימה להיכל שיהא אחריו כנגד ההיכל דגנאי הוא ואיסורא נמי איכא דהעומד על הצימה כשמשתחוה לברך נראה כשמשתחוה לו לבוש ט"ו מ"א. [כתב אמונת שמואל סי' ל"ה גנאי דקדק שמיד וכייד כמעות דקדק

לצות קמון לצה"נ צריך להרחיק עכ"פ יותר מדי ולא יותר מדי וההבדל שצ"ד לחי יכריעו חכמי העיר לפי ראות עיניהם כמה הדרך לצה"נ ובענין החוקה שהחזיקו הקהל נשא ונתן בה לפי הענין והעלה להרובה לצנות הוא נקרא מציא כמ"ס הקמ"ע ולכן הדין עם הקהל עיין שם ועיין בצרי"י כ"כ בשם מהר"י ז"ל. וכתב שם שזה בהוצר שכבר הוקדש לצה"נ אבל צימת שחזר שהחזיקו להפלה ובתוך הזמן קנה ראוה כל אותו סדר ואחר הרבה שנים רוצה לצנות בהכ"נ נגד החלונות ועושה שהוא קיימו והם טוענים שהחזיקו וזו היא קודש הדין עם ראוה עד שיפאו היחידים ראה שחוקדש לצה"נ עיין שם ונראה טעמו משום חוקה שאין עמה טענה ולי"ע מה ועיין צוה"מ ר"ב וצמות יאר סימן י"ט: [ד] שמתפללין.

אין לכתוב ואת נעשה נפקותא גנאי דקדק פלוני צימת הכנסת ואפילו כבר נכתב יכולין למחותו אם לא שנעשה צממוני: (ב) ראש. ובענין זה נהפכין הבהכ"נ לצימת עבודה כוכבים סמ"ק. אסור לשחוט צבהכ"נ מצ"ע מ"א. כתב הרא"ם ח"א סי' ע"ט דאפי

משנה ברורה

וא"א להם לצנות במקום הזה בשום פעם דל"ה יכולין למחות דשמה יר"ו הקהל לצנות במקום הזה והוא יעשו שיש לו חוקה חלונותיו וימחה מלצנות ואע"ג דפקק רמ"א צוה"מ סוף סימן קמ"ט דאין מועיל חוקה בשל קהל מ"מ (יא) יכולין לומר דלא יחא להו למיקם צהדיה דניגא ודיינא. כתב צוה"מ סימן קמ"ט חלון שהולך כנגד ר"ה וצני אדם עובדים דרך שם לצה"כ"נ לא יספכו מי רגלים מן החלון לפי שיש שהולכין צהשכמה לצה"כ"נ וכשהולכין צמושך לא יוכלו להזכר שלא יתנפפו צמי רגלים וכתיב שמור רגלך כאשר חלך אל בית האלהים עכ"ל וצוה"ה י"ס ליהר שלא לשפוך שופרין במקום מהלך צני אדם שלא יחליקו צם דהוא כמו צור צוה"ה. כתב צמ"ט שארית יוסף שצני ציהכ"נ שיש להם צימת הכסא שנגיע ממנו רוח רע לצה"כ"נ צריכין להרחיקו ואפילו אם קדם הצימת הכסא לנצין ציהכ"נ אפי"ה צריכין לסלקו דשאני הויקא דרבים מהויקא דמיד אלא שצריכין לתם לו דמיה ודמיה להא דמבואר צוה"מ סימן קנ"ה סכ"ב ע"ש ועיין מה שכתב המ"א בסוף סימן קנ"ד צוה: ד (י) באותה העיר. ולפיכך צמדיות אלו שאנו מפללים ומשתחיים נגד מזרח (דהיינו מפני שאנו יושבין צד מערב של א"י) צריך לעשות פתח הבהכ"נ צמערב כדי שישתחוה מן הפתח נגד ארון הקודש. כתב המ"א דאם היה הפתח צד אחר ומרבה הבהכ"נ ור"ו קנת מנהיגים לעשות הפתח כדין אין האחרים יכולים למחות אפילו הם הרוב ואע"פ שמשנים סדר הישיבה יקוב הדין ציניהם ועיין צוה"ל:

באיור הלכה
לדינו מעבב כלל: * באותה העיר. עיין צמ"ט מש"כ בשם המ"א ולא העמקתי דברי הפרישה ופמ"ג שמתפקדן בעיקר הדין אחרי דלא מצינו מי שחולק בהדיא על דברי הגהם מיימוני בשם החוספות ואדרבה מהצ"ו ור"מ הארון מוכה בהדיא דס"ל לדינא כוונתה וגם צמארי צמניה פסק הקורא עומד מבואר ג"כ בהדיא כהגהת מיימוני וכן צמרי"י צפ"ק דצרכות כתב בהדיא צישעט רש"י ור"י דצצבל היו פתחו צלי כניסוחיהן צמערב והיו משתחוין למזרח כמו צמדיותינו ע"ש וכן המ"א העמיק דבר המ"א לדינא. ודע דאעיקר דינא דמוספתא כתב צמארי דאין קפידא אלא צפתה שרוב הצטר נכנסין ו אצל שער פתחים מותר לעשות כלל הדדים. ודע עוד דדין השו"ע הוא רק על פתח ציהכ"נ עמנו משא"כ פתח הפרהדור אין קפידא כלל צוה"כ צמ"ט חסם סופר ופשוט:

שער הציון
א (א) קלות ראש. כי הם נקראים מקדש מעט כמו דכתיב והיה להם למקדש מעט. ובמקדש כתיב ואת מקדשי תיראו ואלו מוראו

* שהוא ברוח וכו'. עיין צמ"ט ולדין זה יש מקור מהתוספתא כצמאר ציאלור הגר"א ע"ש וז"ע צמקמות שפטי הדוחק א"א להם צנזם פנים להעמידו צבוטל המזרח ומוכרחים להעמידו צלפון או צברוס לאיזה צד יתפללו הקהל אם למזרח מפני שהוא נגד ירושלים או מוטב שיפלטו כלפי הקודש דהוא הארון: * באמצע בהכ"נ. כן מבואר צמצ"ס וטור ומנהג קדום הוא ומקורו צמכת סוכה ג"א ע"כ כמו שכתב הגר"א וצוה"ה צהיה מקומות פרטו מנהג קדומים זה והתחילו לעשות הצמות קמון לארון הקודש מפני שר"ו לילך צדרי העו"ג כמו שעושין בהיכלות שלהן [שקורין טעמפילן] יש לקרוא עליהן וישכח ישראל עושהו וצן היכלות וכבר האריכו הפוסקים האחרונים צגנות האנשים האלה עיין צמזכות ח"ס סימן כ"ח וצמזכות מחולת הממנים וצמזכות אמרי אש:

א (א) קלות ראש. כי הם נקראים מקדש מעט כמו דכתיב והיה להם למקדש מעט. ובמקדש כתיב ואת מקדשי תיראו ואלו מוראו

(ב) ושיחה בטילה בהם * בחמה (ד) ולשתות בהם (ז) נעשה צימת הכנסת ע שמוחר להפלה שם

מוראו של השוקן צה י נהפכין לצימת ע"ג ח"ו: שהיא לצורך פרנסה דנ לגמרי דצדלוי שראוי לו הפליג מאד צגדול העו מעון דצורים אסורים מלבד שה"ס יעוונות חמור פ"ה הוא מוגול צכטד ה לחטוא צפלטין של מלך ממשל גם את הרבים צו לצדקא דמיא ומתחלה ה יתחברו חצרות חצרות צמדורה גדולה וצוה"ה צו והלצנת פנים צריבים [וגם חמור צפני עמנו כי אפיל פסק חלקן] שהוא אפיקו חצירו צפני הס"ס וכצד מהר"ו סימן קנ"ב עיי"ש] שמים צין האומות ומי צעצרה חמלה וצדלוי לע"י לדבר ה' ישים חמיד עיניו צציהכ"נ וציהמ"ד והמקום (ג) ואין אובלין וכו'. וי צמקמו כלקמן מאחר שי גשמים ליד (ג) שאז מותו לפי שעה להאכל צזה און גפ צוה ונראה (ו) דצמקום צזה צממה מפני החמה וצ מזוה"ה המקדש: (ז) מדרחק לעולם שעת הדחק הוא דו המדרש אסורים לאכול ולשם מציהכ"נ כלקמן צסימן קנ" דציהמ"ד הוא צימו ואלו דו

סופר למשי"כ ה"ו צו"ד רפ"ב שצמר צממלא לאסור הוא משום לא משום מיצורא וכו' ותיפוק לי טעם וי צמלך לקרוא לאיזה צד צדי כצפיות צמח"ל על מנאי הן לפי צפיות צצבל על מנאי פשו מצי דעם המ"א דצבל דוקא על מ צמזכות הרש"א ח"ד סימן רע"ח פ"ה שצמ"א ראה ליה מירושלמי צמריה צצריך א' עיי"ש ולא הע קלי ומלפ"ס פירש"י דהיינו קישוט: וצמזכות ותיקונים: (א) במ"ב בסי"א וצמזכות וצמזכות: (1) עיין סוף סימן

הלכות בית הכנסת סימן קנא

לב באר הגורף

(ב) ושיחה בטילה (ג) * ואין אוכלים ושותים בהם ולא מתקשטין בהם ולא נכנסים בהם * בחמה (ד) מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים * ירת"ח ותלמידיהם (ה) מותרים (ו) לאכול ולשתות בהם (ז) מדוחק. (ח) * וי"א דבג"מ אפי' שלא מדוחק (ט) שרי (ר"ן פ' בני העיר). * יואין מחשבים

באר היטב

נעשה ציט הכנסת עבירה שמתלוו לשמש מתעולל עם נערה אחת שמתור להתפלל שם וכל קדושת צה"כ"ו עליו ע"ש. כתב בשארית

משנה ברורה

מוראו של השוכן זה עליו וכתב בסמ"ק שצנען קלות ראש צביהכ"נ נהפכין לציט ע"ג ח"ו: (ב) ושיחה בטילה. היינו אפילו שיחת חולין שהיא לנורך פרנסה דבחוק שרי צביהכ"נ אסור וצפרט שיחה בטילה לגמרי דבדאי שראוי למנוע תמיד מזה [פמ"ג] וצוה"ק פ' ויקהל הפליג מאד בגדל העון הזה וכ"ש שיש לזהר צביהכ"נ וציהמ"ד מעון דצורים אסורים כגון לשה"ר ורכילות ומתקופת וקטנות כי מלבד שהם עונות חמורים מאד עוד יגדל העון יותר במקום קדוש כי הוא מוזלל כבוד השכינה ואינו דומה החוטא צנו לציט עלמו לחוטא בפלגין של מלך לפני המלך ועוד מגדל הרעה צוה שהוא מכשיל גם את הרבים בעונות החמורות הנ"ל כי הלא הגרף דמיא לנדקא דמיא ומתחלה הותחל העון בצאיח אנשים ולבוקר יתלקטו ויתחברו חצרות חצרות לריצ איש צרעה עד שנעשה כל הצביהכ"נ פתדורה גדולה וצוה"ה צאין מזה כמה פעמים ליד חרפות וגידופין והלצנת פנים צריכים [וגם פעמים רבות צפני הס"ם שזה ג"כ עון חמור צפני עלמו כי אפילו המצוה חצירו צפני ח"ה אחו"ל [קנדה] פרק חלקן] שהוא אפיקורוס ואין לו חלק לעוה"צ וכ"ש למצוה חצירו צפני הס"ם וכבוד השכינה וכמו שכתב לעין זה בתשובת מהרי"ו סימן קנ"ב עיי"ש] ולידי הכאות ומלשונות וגדל חילול שם שמים צין האומות ומי גרם לכל זה אם לא הראשון שהתחיל צביהה מחלה וצדאי לע"ל יעול שבר. כנגד כולם ע"כ הירא וחדר לדבר ה' ישים תמיד עיניו ולבו לזה שלא לדבר שום דברים בטלים צביהכ"נ וציהמ"ד והמקום הזה יהיה מיוחד אללו רק לאורה ולתפלה:

(ג) ואין אוכלין וכו'. וה"ה לחין עושין צהן (ה) שום מלאכה: (ד) מפני החמה וכו'. ולא מהני (ב) שיקרא או ישנה מעט צמיתו כדלקמן מאחר שיוכל ליכנס לציט של חול להנצל מהחמה והגשמים אם לא שעסק מקודם בצאיח דבר הלכה צחון והתחילו גשמים לירד (ג) שאו מותר לו ליכנס לציה"מ כדי שלא יערידוהו הגשמים: (ה) מותרים וכו'. וה"ה (ד) דאם הולרכו אנשי העיר לפי שעה להאכיל צהם אורחים עניים או להשכיבם שם דמותר אלל זהו רק דוקא (ה) צבתי כנסיות שצחולה לארץ (ו) ויש אוקרין גם צוה ונראה (ז) דצמקום הדחק אין להחמיר צוה: (ז) לאכול ולשתות. וה"ה (ח) ליטן דשרי אלל (ט) לעשות קפנדריא או ליכנס צהם צחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים וכל הני דלקמן וכ"ש שחוק והיחול ושיחה בטילה אסורים דלטו ח"ח אינו מוזהר על מורא המקדש: (ז) מדוחק. היינו שהיה מקום דחוק לתלמידים והולרכו לאכול שם והמ"א כתב דלאנשים הלומדים שם צקציעות לעולם שעת הדחק הוא דאם יצטרך לילך לאכול ולשתות צציתו צודאי יצטטל מלימודו אלל אם אין לומדים צצית הכנסת וצצית המדרש אסורים לאכול ולשתות שם וכן הסכימו כמה אחרונים: (ח) וי"א דבית המדרש וכו'. אף דקדושת ציהמ"ד חמורה יותר מציהכ"נ כדלקמן צצית קנ"ג ס"א ס"ל דלענין חכמים ותלמידיהם (י) שלומדים שם צקציעות התיירו להם אפילו שלא מדוחק משום דציהמ"ד הוא ציתו ולא דוקא אכילה ושיחה (יא) דה"ה לכל תשמעיהם שרי: (ט) שרי. עיין בלבוש וצ"ח שמנודדים כן לדינא

שער הציון

סותר למש"כ הט"ו ביו"ד רפ"ב להחיר לרשות אלל אה"ק אף שאחריהם להיכל משום דס"ח צרעות אחרת דלפי שעה שאני: (א) דהפסלה חגלים שצטר צמירא לאיסור הוא משום דהוא מקום מרווח וה"ה שאר מלאכות [רש"י]: (ב) כן משמע צמגילה כ"ח ע"ב צמירא הלא דעילינן לצי כתיבתה לאו משום מיטרא וכו' ומיפוק ליה דהא למדו שם אח"כ א"י דבכל גווני אסור כיון דכונתו העיקר להנצל מהגשמים ולא דמי למה שהסיר הגמרא ע"י ענה זו בצל"ח לקרוא לאורה אדם החס אין לו ענה אחרת: (ג) גמרא שם: (ד) ג"כ ע"כ דבג"מ רמב"ן וכפי מה שהעסק דברו צצתי והטעם משום דצתי כנסיות שצח"ל על מנאי הן עשויות [פמ"ג] ולפ"ו דעת הט"ו לפסוק דעל מנאי הן עשויות דלא כדעת המחבר לקמן וגם דמה שאמרו לפי דעת המח"ל דצבל דוקא על מנאי ולכן החמיר צציתו רמ"ב וכן הוא ג"כ דעת הא"ר דצבל לאו דוקא: (ה) פמ"ג: (ו) הוא משום שהצ"ח דצבל דוקא על מנאי ולכן החמיר צציתו רמ"ב וכן הוא ג"כ דעת הא"ר דצבל לאו דוקא: (ז) כן משום ש"ש שצב"א ראה לזה מירושלמי והוצא תפנית דבריו צר"ן ע"ש ועיין מה שכתב דה"ה לכל תשמעיהם ח"ח שמתור כשהמקום דחוק לו וכעין זה משמע ג"כ צלקוטי רמב"ן על מגילה ספריה צצירין א' ע"ש ולא העמקתי לענין עיול דצמיתים משמע דלת"ח מותר וגם לא זכרתי לענין להתקטט דצמירא מוכח דריב"ל אלא מילתוין ק"י ומילת פירש"י דהיינו קישוט: (י) כ"ח צר"ן וכ"כ צח"א: (יא) כן מוכח צר"ן וע"ש דאף ליכנס מפני הגשמים ג"כ מותר לדידיה ועיין צה"ל:

הצרות ותיקונים: (א) במ"ב בסי"א:

הצרות והצרות: (1) עיין סוף סימן תרי"ט שמתיר לישון בביהכ"ס ביו"כ:

ב רמב"ם סי"א
מ"ח ממשמעות
הגמרא שם ג ע"ס
צמירא

SACRED AND PROFANE

Thus, the Jews gave God the remarkable attribute of *Makom*, Place. The Lord is envisaged as the *Mekomo Shel Olam*, the repository of the universe. What is this attribute of "place" for a God Who is infinite and omnipresent? By intuiting the attribute of *Makom*, the *balacha* revealed to the world a revolutionary concept of God. He is not transcendent, mysterious and inapproachable, but our immediate Companion. We live in God and experience Him in His full immediacy. As the settler experiences his home, as man intuitively philosophically speculates on metaphysical inference. But he meets Him through experience and intuition. *קדוש כרוך הוא, הוא מקום של עולם, ואין העולם מקום*. All is contained in Him. He does not repose in me; He is not just one phase of my world-perspective; He envelops all. If the universe is unthinkable without a space frame (and this is, indeed, the crux of Kant's a priori concept), so much more so is the Jewish world incomprehensible without an all-embracing God.

It is these two elements, cognition and integration, that make for a world-perspective, and for the Jew, a *Kedushas Makom*. Without the idea of place-consciousness, the state of *Kedusha*, sanctity, can never be acquired or held. For the approach to God is only through the application of place-consciousness. When one implants himself in the cultural sphere of the Torah and merges with its intrinsic trends, he may claim that he has found God. Without the all-enveloping and all-inclusive space intuition, the ideation of divinity is almost impossible. Even the atheist experiences, at times, the mysterious feeling of the pantheist, of being enveloped by God. "בשר בשדה מרפה לא תאכלו." The definition of *treifa* was given by the Sages as any object that transcends its own boundaries. Such a one is a torn body, a soul bereft of place. The Jewish attitude denies self-transcendence of *Kedusha*. It requires of holiness to be space and boundary conscious. Place-consciousness is a basic condition for the realization of the *Kedusha* ideal.

TIME-CONSCIOUSNESS

The other dimension or principle of *Kedusha* is *Zman*, "time-consciousness." Bergson's tremendous influence upon modern philosophy

12 Rabbi Joseph B. Soloveitchik
ESHER

of the worshipper and his God, of the philosopher and his wisdom. One who has no such personal integration with a world-perspective is a nomad. He has no place consciousness, no sense of "belongingness." He can have no *Kedusha*.

One may be acquainted with many cultures. Yet, the question is always pertinent: "What is my *Makom*, my place? What is my world-perspective?" For knowledge alone means nothing. The spiritual nomad may have universal knowledge and yet remain cultureless, for he does not experience his knowledge. It is only when knowledge becomes an integral part of his existence and consciousness, through the medium of mental-bonds, that it may be truly said that the spiritual nomad has come home, to a place of his own.

The tragedy of many modern Jews today lies in the fact that they are deserting an ancient heritage, and, moreover, severing spiritual bonds with values which man admires or worships. They desert the realm of Jewish values but have not acquired new ones. Their tragedy lies not in their dearth of knowledge, for, quite to the contrary, modern Jews have much theoretical and practical knowledge; rather, it lies in the fact that they are lacking in the living experience of values, the passionate merger of the worshipper with the object of his worship. Indifferent knowledge and a sceptical approach to ideals and norms will never result in a multi-dimensional personality. The modern Jew is a spiritual wanderer, and this spiritual wanderer includes not only the non-pious Jew but even a certain type of observant Jew, for piety which is not based on Torah and knowledge does not constitute the ideal of Jewish religiosity.

The religious *telos* finds its full realization in the passionate religious life, permeated with enthusiasm and rapture, which opens to man new vistas and enchanted horizons. Religious inspiration awakens a vision of God, as the frame and space of the world. "I live in God; I think, feel, and exist through Him; He permeates my life and gives it meaning and content." The dualism that is so prevalent in other religions, namely, the division of a profane and sacred domain, is transcended. The entire universe is converted into one, monistic realm, the domain of God. Street and home, the synagogue and the shop merge. The whole of man's life becomes dedicated to God.

חטא אדה"ר שהוא חלתו של עולם נתעלה
ע"י הצדיק. והבן:

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ודקדקו
המפרשים אמאי לא כתיב ושכנתי
בתוכו. י"ל דקאי על עיקר השראת השכינה
שהיה על פנימיות נדבת לבם של כל או"א
בדיבורו שהיו מקדישים נדבותם לצורכי
המשכן היו ממשיכים אז בדיבורם הקדושה
והיה השכינה שורה על פנימיות הלב של
כל אחד ואחד בשעת דיבורו והקדשו. ומפני
זה כתיב ושכנתי בתוכם ר"ל בתוך הפנימיות
לבבם של המתנדבים. ומזה יש ללמוד כמה
גדול כח הדיבור של בני"י הלא אנו רואים
בהמה שהיתה חולין אם מקריבה בעזרה היא
נפסלת משום חולין שנשחטו בעזרה ואחר
שהוציא עליה הדבור לקדשה הוא להיפך
אם שחטה בחוץ חייב כרת. וכן חפץ אחר
הקדוש אם נהנה בו מעל וכ"ז הוא מחמת
דיבורו. מכ"ש אם האדם משבח ומפאר
ומהלל בדיבורו ליצרו עשוה רשם וכחו
גדול מאד לעשות נ"ר להבורא כ"ה בדיבורו:

א"י ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ככל
אשר אני מראה אותך את תבנית
המשכן ואת תבנית כל כליו וכן תעשו.
ופרש"י וכן תעשו לדורות. והקשה הרמב"ן
ו"ל הא בכלי בית עולמים לא מצינו שהיה
דוגמת המשכן וכליו. אך הנה כבר בארנו
ענין המשכן וכליו היו מנדבת בני"י ורצונות
הטובים שלהם כמ"ש (שמות כה, ג) מכל איש
אשר ידבנו לכו תקחו את תרומתי. לכן לפי
נדבת הלב והרצון של בני"י כאו"א לפי
מדריגתו זכה ג"כ להיות חלקו לפי ערכו מי
שהיה נדבתו יותר ברצון טוב נעשה ממנו
דברים המקודשים יותר כגון ארון וכפרת

וכדומה. ומי שאל זכה להיות נדבתו ברצון
הנכון היה נעשה ממנו שאר הכלים והחצרו.
יש מהם שהיה בא לבחי' מותרות כמ"ש
להלן (שמות לו, י) והמלאכה היתה דים לעשות
אותה והותר. והעיקר בזה מפני כי המשכן
היה נעשה מהרצונות של אדם והוא דבר
מסור ללב. וכן יהיה לעתיד כמ"ש (ישעיה נ, י)
והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית
תפלתי ודרשו רז"ל (ברכות י, י) תפלתם לא נאמר
אלא תפלתי. הפי' בזה אם האדם משים כל
מגמתו עבור כבוד הבורא כ"ה אז נעשה
ונגמר ע"י רצונו הטוב חלקו בבהמ"ק לע"ל.
וז"ש והשב את העבודה לדביר ביתך שיהיה
הדיבור של התפלה רק עבור ביתך לכבוד
הש"י. ובזה פרשתי הפי' במלכים א' (מ, יח)
הטיבות כי היה עם לבבך פי' יותר טוב
כשהיה הבהמ"ק ברצון לבבך כי דוד המלך
ע"ה בגודל הקדושה שהיה לבבו נכון שורה
בו הקדושה כמו בהמ"ק בבחי' קדשי קדשים
והיה נ"ר ממנו יותר מבנין בהמ"ק. ונחזור
לענייננו שזה הפי' ככל אשר אני מראה אותך
כו' לשון מראות הצובאות (שמות לו, ט)
שהמסתכל במראה נראה צורת דוגמתו וכן
משרע"ה היה בו כל תבנית המשכן וכל כליו
כי הוא מובחר האנושי. וזה שמסיים הפי'
וכן תעשו לדורות. פי' שהקב"ה הבטיח כן
כי לא ידח ממנו נדח בכל דור ודור
אתפשטותי דמשה לבל יגרע מצדיק עינו
שיהיה כן בכל דור צדיק אשר יהיה בו תבנית
המשכן וכל כליו ולבבו יהיה נכון וטוב:

ונתת אל הארון את העדות אשר אתן אליך.
ולהלן כתיב (שמות כה, ט) והיו הכרובים
פורשי כנפים למעלה וגו' (שם, כה) ואל הארון
תתן את העדות אשר אתן אליך. ערש"י

עול המשא הכבד הרובץ עליו בהספקת בר ולחם ומוון לעמלי תורת, עאכז"כ שעל כל אחד מאתנו לעמוד לסינו ולהיות לו לאחיעזר אויפמן; בפפעלוה.

ת ר ן ה

ובפסקתה, בשעה שאמר הקב"ה למשה ועשו לי מקדש, נודעונו ועשו לי מקדש ושפנתי בתוכם. (ב"ה ח)

מ ע ש י ל מ ל ך

כלל ישראל אפילו כשתהו רצה הוא להדבק בבוראו. חזו בבחינת שובו אלי ואשובה אליכם. (ה) וכמו שהי' מורו את המחזיקים לחזיק במעו תורה, כן זרו את לומדי התורה המקילים את התמיכה שילמדו לשמה, שרק אז יוכלו להפריש מהלכם הנצחי עבור המחזיקים בה, למען לא יבשו ולא יכלמו בעלמא דאחי; לכשיבואו המחזיקים ויתבעו חלקם.

וגר שלא נבשו ולא נמלם לעולם ועד" באופן זה. לכאורה התיבות "לעולם ועד" אין להם ביאור, כלום האדם חי לצנח? אבל הנהיג הוא כמו שאנו רואים לעצמם. שאחד מחזיק תיזן על חשבנו ומזננו מנכסי, מכיון שאין לו בעצמו פנאי ללמוד, רוצה הוא שיהי' לו חלק בתורתו של חברו.

ולאחר מזה שנה כשיון המחזיק דין וחשבון ממעשיו ישאלוהו, למה לא עסקת בתורה, יענה ויאמר, כי פלוגי למד גם בעירי, כי אני הענקתי לו תמיד מנכסי, אמנם, כי' אם הלמדן למד לשמה שלא להתגאות ולא לקנאה, אבל שאין למחזיק כל חלק בתורה, ולשוא תלה תקותו בהלומה, או יתבע המחזיק את הלומה, ויאמר לו, הלא בך שמתי תקותי, כי אתה לומד בעירי, ובשבילי זה יצאתי לך ברכה מנכסי, ולבסוף רמיתני? כמה בושח חרפה יסבול הלמדן ההוא, ולכן אנו מבקשים, ואל תצריכנו לידו מתנת בשר ודם, שלא נבשו ולא נמלם לעולם ועד, כלומר, בודים הנצחיים, לא יגרמו לנו המחזיקים בושח ופליטה, כשיתבעו חלקם ולא נובל לתת להם. והנה מסיימם בקשתנו, כי' אם לידך המלאה התפתחה, כלומר, אורך הלא אי אפשר לרמות, ואם אתה תרנסנו, לא נצטרך להתבייש ולהללם לעיל.

ופעם דבר כשבח המחזיקים את התורה, שמעלם גדולה מו של הלומדים, והיי מפרש את הפסוק בתהלים קי"ט, שלום רב לאחבי תורתך ואין למו מכשולי באופן זה. "ללומדי תורתך" לא נאמר, אלא "לאחבי תורתך", יען כי ללומדי התורה אי אפשר בלא מכשולי, כי אין אדם עומד על דית אלא אלא נכשל חללה וכבנה; גיטין דף מ"ג א ברששתם ד"ל על חכובו בישיגי ג', המכשלה הזאת חתה ידתי,

משה, ואמר איך יכול האדם לעשות בית לחקב"ה, והלא חתיב, הנה חשמים ושמי חשמים לא יכלמון. אמר לו חקב"ה, לא לפי כחי אני מכקש, אלא לפי כחם: עשרים קרש בצפון ועשרים קרש בדרום ושמונה במערב, ובשעה שאמר את קרבני להכי, אמר משה אם מכנים אני את כל הקדוה שבעולם יש בהן העלאה אחת? או כל העצים שבעולם יש בהן הכערה אחת וגר' א"ל חקב"ה לא כשם שאחיה סבור, אלא את הכבש אחד תעשה בכקר, ובשעה שאמר ונתנו איש כופר נפשו, אמר

מ ע ש י ל מ ל ך

ועד שארם זוכה להבין את השש הנכון בדברי חז"ל, יש שהוא נמשל מקום עד שוכנה לעמוד על אמתת הענין, אבל לא כן באהובי תורה, כלומר מחזיקי התורה, הלא הם מקבלים שכרם משלם תיכף בפעם הראשונה, ואינם נבשלים כלל, כי הלא כונתם רצוני להחזיק ביד הלומה, ואף אם הלומד נכשל, אבל המחזיק בידיו אינו נכשל, וזשיה, שלום רב לאחבי תורתך ואין למו מכשולי.

וכן הי' מפרש את מאמרם ד"ל באבות פ"א, האב את המלאכה ושנא את הרבנות.

בבמה מקומות שבו חז"ל את המלאכה וגנו את הרבנות, ילמד אדם את בני אומנתו ועל קלה (ברכות ס"ג) גדולה מלאכה שמכבדת בעליה (נדרים מ"ט) כל שאינו מלמדו אומנת מלמדו ליסדות (דרשין כ"ט) ועוד בבמה מקומות, ולעומת זה הרבנות אחריהו גדולה משלה על בעליה, וכל מילי דמתא עליה רמאי, ולא עוד אלא שעליו להוכיח לקהל עדתו, ואם אינו מוכיחם יגלגלו הכל על הרב שלא הוכיחם, וכמאמרם ד"ל (סנהדרין צ"א) על הגוף והנפש שיכולין לפטר עצמן מן הדיו, בשביל שהמה יחייבו איש את אחיו בבונה לפטר את עצמו מאימת הדיו.

וספר מארע שקרה לפני חמשים שנה בערך, כשעבר דרך עירה קטנה, והנה קהל גדול מלא את השוק, מקום שם עמד אסיר אחד מוקף שוטרים, שצריך הי' להשתלח לסיביר, עקב אשר יזיק במרתף ביתו שטרי המלכה. והנה האסיר אשר רגליו לנחשתים הוגשו וידיו אסורות, בקש רשות משרטרו לקרוא את הרב המקומי הנה, כי דבר תוך לו אליו טום יצונו את עיר מושבו, השומר נאות לבקשתו ושלה אחד הנערים לבית הרב, וכעבור רגעיים אחריים, והנה הרב בא ויתיעבץ אצל האסיר בלב קרוע ומורתח, וישאלוהו על אשר תאץ בו לבוא הנה, ויען האסיר בקול מר צורר, כי נפשו מרה לו על שבעד רגצים אחרים ישלח לסיביר, ויאמר אל הרב.

"ידוע להי לחרב, כי עומד אני לתגלות לסיביר, ובאודיו הרב האשם, כי הלא כחך ידע הרב מכל וכל, ואם כן, סענתי היא, מדוע לא הוכיחני על פני, מדוע לא התרת בי, כי טום יתפשוני וישלחוני מחוץ למתה, והלא חובת הרב היא לחזירי את קהל עדתי על החמם ורועל אשר בכפיהם, ומכיון שחרב לא חזירי אותי לכן נבלתי בפת והקולד הלוי בצואר הרב, ואם בני ביתי ידעבו מענת לפטת להם, מהרב יתבעו עלבונם".

משוה מי ויכל ליתן פדיון נפשו, אה לא פדה יאדה איש, ויקר פדיון נפשו, א"ל הקב"ה לא כשם שאנוה סבור, אלא זה יתנו, מחצית השקל בשקל הקודש, ע"כ.

כדברי חז"ל אלו, אנו רואים, כי אין הקב"ה בא בשרוניה עם כדוהו, וכל אחד מהם מחויב לעשות רק מה שיש בכחו, וכן אמר החכם מכל אדם, כל אשר המצא ידך לעשות בכחך עשה, חייגו לפי כחך ולא יותר, אנו צריכים לעשות רק את המושל עלינו, פתחו לי פתח כחכם של סדקית ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, כל אחד מחויב לקבוע לו זמן ללמוד התורה, כפי וכלתו, מי במשניות, מי בגמרא ומי כהלכה א, וכן הדין בנתינת צדקה ללווים תורה, צריך כל אחד להתחזק ולהתחזק לפי ערכו, ואין העשיר יכול להפטר בנתינת עני, כמאמר רז"ל

מ ע ש י ל מ ל ד

והנה מענה הנע בעצמו, אם אדם שפנה הוכיח את הרב על פניו, על אשר לא החזירו, ובאשמתו הוא גילה לסיביר למשך איזה שנים, על אחת כ"כ, בשעת שיבואו תביע לעוה"כ ויתבעו מכל אחד ואחד עניו ופשוט, שבשבתם עליהם להשתלח, לא לסיביר לאיוו שנים, אלא לשאל התורה לעולמו עני, או יתלו את הקולר בצואו הרב שהי' בעירם, כי בו האשם על אשר לא הוכיחם ולא החזירם, כמשל הגוף הנפש שדרו יחדיו כל ימיהם בשלוח ובנתי, ואעפ"כ שבאים לדון כל אחד משל"ג על חברו, עד שהמשל"ג חז"ל את זה לתגר וסומא, שצריכים להרכיב את החנוך על גבי הסומא ולהענינם יחד.

אנשי העיר ממנו, יותר טוב לבקש פרנסה בק"י וקלה המפרנסת בעלי' בכבור.

מעשה הי' בעיר ראדזין, באחד שנבע לאמריקה ואשתו לידה זכר, שלח החז"ק לרוב המקומי להומינו לביריה, ובבוא הרב לביתו אמר לו בחז"ל: "מיר האבען היינם אברית", והכוונה הייתה, מכיון שזכא אינו כאן, המצוה מוסלת על כ"י"ד מולו.

א) שאלה זו נשאלה ע"י הח"ח להגריים זצ"ל, אם לחזור על ענין אחד בש"ס כמה פעמים, או ללמוד ענינים הרבה, ואף אם לא ידע אותם על בוריהם, התשובה הייתה, שצריכים לדעת מדת ארבה רוחנה של תורה ד', ובאר הח"ח את התשובה הזאת כדרכו בקודש, במשל, מי שלמד רק חלק אחד בבורה למה הוא דומה? לאחד שבוטל כל נכסיו לקנות לו פופע יפה ולא נשאר לו מאומה לכנסת מערומי גופו, אם תורת ד' תמננה, ואחז יודע אותה כולה אז, היא משיבת נפשו אולם כמה שנוגע הלכה למעשה הי' מרגלא בפומי, שאמר הגר"א זצ"ל במשלי (י"ג כ"ה ט"ז ח') שיותר טוב לאדם שילמד מעט ויחזור תמיד וידע כל דבר על בוריה, כמה שילמד ויקבץ הרבה ואינו יודע הדין על בוריה, ובספרו הבהיר, שם עולם' בשער ההתחזקות פ"י כתב, שפ"י החזקת תורה אפשר לקבל בעלמא דקשות רק חלק בדיעבד התורה, אבל לא בקיום מצות התורה.

יצא ידו הוכחו, ולא עוד אלא שהביא חז"ל לעודה ס.

אנו מוצאים כשאמר הקב"ה למשה לעשות את המשכן, א"ל על כל דבר דבר, ועשית', ועל הארון אמר לו, ועשור' ארון, למח? אלא שצוה הקב"ה לכל ישראל לעשותו, שלא יהי' לאחד מהם פתחון פה על חבורו, לומר שאני נתתי הרכבה בארון, לפיכך אני לומד הרכבה, ואני יש

מ ע ש י ל מ ל ד

זהו צריך כל אדם בצמיו לעשות, ולכן צריכים באמת ללמוד בכדי לדעת ולהבין ולקיים מצוה המצוה בפועל.

ומי שמתרשל לפעמים מלמוד התורה, בשביל שאינו מוצא איך מוכן במצב רוח באותו הזמן ללמוד לשמה, ובין כך אינו לומד כלל, המשיגו לאשה שמתביישת לחמין את האורח לסעודה פשוטה שותתיה לבני ביתה, באמרה כי אין זה לפי כבוד האורח, ובין כן ומה האורח מתמוגג ברע... והדברים עמוקים.

ב) ובה היו דבריו ע"ד החזקת הישיבות, כי אם אנחנו הספקת הישיבות על התביע להמצא, אבל תהלת הישיבות צריכה להיות דוקא בידי גדולי התורה ובמקומות התורה המיועדים לה, הייה מוכיח זה ממאמר של ר' יוסי בן קספא באבות פ"ו, כשציעו לו לדון במקום א' ע"מ שיתנו לו סכום כסף גדול, השיב כי אפילו אם יתנו לו כל כסף הזה שבפעלים לא ידור אלא במקום מדרה ומוכח מה, שלא בכסף הזה אפשר לעשות מקום תורה, כי ללא זאת הלא תאיש שפגעו הי' דר בו.

פעם פרש מאמר ר"י בן קיסמא בה האופו.

אמר ר"י בן קיסמא, פ"א הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם א' וקר מאינו ע"ד אתה ובר מעיר גדולה של חכמים וסופרים אני (אבות פ"ו).

השאלה נשאלת למה לא גלה לו שם העיר שעלי' שאל, כמו לוד או קוטקיא, ואיזה חלוק הוא אם עירו היא עיר המדע והחכמה או המלכות והבערות, אלא שהאדם השואל שפגע בו ברי" בן קיסמא חשבה על המלכות בן אדם שכה, ומשמש כמה בתור רב או מנהיג בקהילה חשובה ילך רגלי בדרך, וא"ך זה לא הגו בו כבוד קהל עדה, לרבותם עבדו סוסים בעגלה לחיליכו למחוז המצו בכבוד כראוי לגדול כמותו? כמה אנשי עיר ריקים ותוחים ואינם חסים על כבוד התורה.

אולם ר"י בן קיסמא ענה לשואלו, כי אדרבה הוא בא מציר גדולה מלאה חכמים וסופרים, וכן אדם כמותי, כמותו כאין לעומת חכמתו, כי חכמים גדולים הם ממני.

א"ל השואל, מכיון שכן רצונו אולי שתודר עמנו במקומנו ונשימ' א"יף לאשמו, ע"י תורה לנו, זאת שמך נכבד בכבוד הראוי להיח' גדול שכמותו.

ובאן כמה התשובה אפילו אם יתנו לו א"ף אלפים דיגרי' תהי' לא ידור אלא